

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ

Анотація. Доведено необхідність дослідження проблеми продуктивності праці в нових умовах глобалізації. Запропоновано шляхи систематизації та вдосконалення методик аналізу продуктивності праці на основі факторних економіко-статистичних моделей.

Аннотация. Доказана необходимость исследования проблемы производительности труда в новых условиях глобализации. Предложены пути систематизации и усовершенствования методик анализа производительности труда на основе факторных экономико-статистических моделей.

Annotation. The necessity of the research of labour productivity problem in the new terms of economic activity and globalization influences has been grounded. The ways of organizing and improving the methods of labour productivity analysis on the basis of economic and statistical factor models have been suggested.

Ключові слова: продуктивність праці, чинники, передумови, факторний аналіз.

Підвищення продуктивності праці є головним чинником подолання економічного спаду, забезпечення стійкого і потужного економічного зростання та підвищення рівня життя населення. Теоретична значущість дослідження продуктивності праці зумовлена тим, що в загальному баченні, економічна наука досліджує шляхи найбільш ефективного використання ресурсів для задоволення потреб суспільства. При цьому значна увага належить праці як визначальному фактору виробництва.

З практичної точки зору актуальність дослідження полягає в тому, що більш висока продуктивність характеризує більш ефективну форму економічного управління. Досягнутий рівень продуктивності суспільної праці виступає індикатором якості державного регулювання економіки, а забезпечення позитивної її динаміки свідчить про ефективність регулювання економічних процесів.

Багатогранна проблема підвищення продуктивності праці стала предметом уваги багатьох дослідників, зокрема: О. Грішнєвої, А. Ревенко, А. Колот, А. Пасєка, Б. Грабовецького, О. Мороз, Е. Лянова, Г. Кулікова, Т. Заяць.

Мета статті полягає в систематизації наукових підходів до трактування та вимірювання продуктивності праці, а також формулюванні пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення методик аналізу продуктивності праці.

У рамках поставленої мети визначено такі завдання: охарактеризувати сучасні методи вимірювання та аналізу продуктивності суспільної праці; виділити найбільш ефективний метод аналізу продуктивності праці та обґрунтувати доцільність його застосування.

Об'єктом дослідження є процес аналізу продуктивності праці на підприємствах.

Предметом дослідження виступають теоретичні та практичні основи аналізу продуктивності праці.

Аналіз відомих із літератури підходів дозволяє з'ясувати, що серед вчених продовжується дискусія навколо тлумачення терміна "продуктивність праці", що зумовлює відмінності в методологічних підходах щодо вимірювання продуктивності праці на різних економічних рівнях.

Так, економічна енциклопедія за редакцією Мочерного С. В. трактує продуктивність праці як "ефективність виробничої діяльності людей у процесі створення матеріальних благ і послуг" [1].

З точки зору Грішнєвої О. А., автора відомого підручника з економіки праці, продуктивність праці є "узагальнюючим показником використання робочої сили, що, як і всі показники ефективності, характеризує співвідношення результатів та витрат, у даному випадку – результатів праці та її витрат" [2]. Близькі уявлення спостерігаються у багатьох інших наукових джерелах, де продуктивність праці розглядається, як показник, що характеризує ефективність використання визначального виробництва – праці.

Важливою передумовою визначення результативності праці є правильне обчислення рівня та динаміки продуктивності праці в усіх сферах економіки.

Вимірювання продуктивності праці має ґрунтуватися на розумінні її економічного змісту, визначенні показників, які можуть характеризувати рівень продуктивності праці у часі та просторі.

Удосконалення аналізу продуктивності праці передбачає оцінки впливу факторів на її величину.

Факторний аналіз призначений для виявлення й кількісного опису узагальнюючих характеристик, які відображають весь набір вихідних і результуючих показників. Фактор розглядається як "причина, рушійна сила якогось процесу, явище, що визначає його характер або окремі його риси" [3]. Однак із погляду керівника або дослідника "це не тільки причини – це інструмент впливу на поточний процес і, використовуючи його, можна визначати необхідні параметри даного процесу, а потім, маючи його кількісні характеристики, оцінювати й вносити корективи". Тому фактор, виявлений і оцінений, є ефективним інструментом.

Для проведення розрахунків факторного аналізу використаний модуль Factor Analysis і Principal Components (головних компонентів) ліцензійного статистичного пакета Statgraphics Plus 5.1 International Professional.

Найбільш істотним є фактор ефективності використання ресурсів підприємства, утворений показниками чисельності працівників, фондівіддачі, матеріалівіддачі та матеріальних витрат, послідовність яких сформована за ступенем убавання факторних навантажень (рисунк).

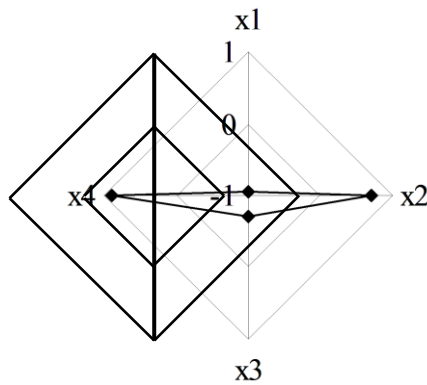

Рис. Розподіл факторних навантажень показників у факторі ефективності використання ресурсів підприємства

Можна виділити такі найбільш доцільні заходи щодо підвищення продуктивності праці персоналу:
 підвищення кваліфікації та практичного досвіду у сфері управління, планування й організації виробництва;
 покращення психологічного клімату в колективі;
 створення ефективної інформаційної системи з питань продуктивності на підприємстві – проведення семінарів, обміну досвідом із спеціалістами інших кондитерських фабрик;
 збільшення частки автоматизованої праці;
 поживавлення діяльності організації та сприятливий соціально-психологічний клімат.
 Перевагами цих заходів у результаті повинні стати:
 зростання інформованості робітників та керівництва про чинники, що впливають на продуктивність;
 створення зв'язку між наявними методами бухгалтерського обліку, вимірюванням продуктивності й регулярним контролем за результатами діяльності;
 встановлення нових конкурентних стандартів і норм;
 стимулювання постійної уваги до підвищення продуктивності праці;
 більш широке та свідоме використання персоналом методів і техніки підвищення продуктивності праці [4].
 Виходячи з викладеного, можна зробити низку висновків:
 вивчення проблеми підвищення продуктивності праці вимагає врахування нових умов господарювання, впливів глобалізації, вдосконалення методологічних та методичних підходів до оцінювання та аналізу продуктивності праці, визначення важелів її підвищення з позицій перспектив інноваційного розвитку суспільства;
 недооцінювати роль продуктивності праці в сучасних умовах є неправомірним та недалекоглядним;
 науково-технічні, технологічні та соціально-економічні передумови зростання продуктивності праці слід розглядати в тісному зв'язку із забезпеченням завдань якісного людського розвитку.
 Питання проведення факторного аналізу продуктивності праці у кожному періоді часу є актуальними, а отже, неодмінно потребують подальшого наукового дослідження.

Наук. керівн. Мозгова Л. О.

Література: 1. Економічна енциклопедія : у 3-х томах. Т. 3. – К. : Видавничий центр "Академія", 2002. – 951 с. 2. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудова відносини : підручник / О. А. Грішнова. – К. : Знання, 2004. – 535 с. 3. Современный энциклопедический словарь / [под ред. А. М. Прохорова]. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Большая российская энциклопедия ; СПб. : Норинт, 1998. – С. 1456. 4. Тельнов А. А. Проблеми стимулювання високоякісної праці промисловими підприємствами / А. А. Тельнов // Вісник ХНУ. – 2006. – № 1. – Т. 2.